

[https://doi.org/10.31891/2307-5740-2025-342-3\(2\)-38](https://doi.org/10.31891/2307-5740-2025-342-3(2)-38)

УДК 336.22:657:336.74

БОНДАР Микола

Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана

<https://orcid.org/0000-0002-1904-1211>

e-mail: mykola.bondar@kneu.edu.ua

ОСТАП'ЮК Наталія

Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана

<https://orcid.org/0000-0003-2347-3815>

e-mail: ostapiuk.nataliia@kneu.edu.ua

ТКАЛЕНКО Світлана

Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана

<https://orcid.org/0000-0003-0385-846X>

e-mail: tkalenko.svitlana@kneu.edu.ua

ОПОДАТКУВАННЯ ОПЕРАЦІЙ ІЗ КРИПТОВАЛЮТАМИ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ МІЖНАРОДНИХ ПІДХОДІВ І НАСЛІДКИ ДЛЯ ОБЛІКУ ТА АУДИТУ

У статті здійснено аналіз оподаткування операцій з криптовалютами в контексті формування ефективної фіскальної політики та забезпечення прозорості цифрової економіки. Автори узагальнюють міжнародний досвід регулювання податкового статусу криптовалют та аналізують підходи, що застосовуються у США, Великій Британії, Німеччині, Японії та інших країнах. Наводяться приклади, як криптовалюти класифікуються як майно, фінансовий актив або інші категорії залежно від правової системи, що суттєво впливає на застосування прямих та непрямих податків.

Особливу увагу приділено аналізу правової бази України щодо оподаткування криптовалютних операцій. Визначено наявні суперечності між законодавчими актами, включаючи Закон України «Про віртуальні активи» та Податковий кодекс України, зокрема в частині порядку декларування доходів, податкової бази та джерел даних для контролю. Автори підкреслюють, що національне законодавство потребує суттєвого оновлення для забезпечення чіткості податкових зобов'язань та уникнення подвійного трактування норм.

У статті також розглянуто проблемні аспекти бухгалтерського обліку та аудиту операцій з криптовалютами в українських реаліях. Підкреслюється, що наразі відсутні затверджені методичні рекомендації для обліку цифрових активів, а аудит таких операцій ускладнюється недостатньою регламентацією процедур перевірки, верифікації криптогаманців та визначення справедливої вартості.

Автори пропонують низку практичних рекомендацій для вдосконалення національного податкового законодавства та гармонізації підходів до обліку й контролю за криптовалютними операціями. Зокрема, акцентується на необхідності прийняття окремих податкових норм для цифрових активів, впровадження прозорих правил звітності та визначення критеріїв оцінки таких активів у рамках національних стандартів обліку та аудиту.

Ключові слова: криптовалюта, цифрові активи, оподаткування, блокчейн, облік, фінансова звітність, аудит, ризик, комплаєнс.

BONDAR Mykola, OSTAPIUK Nataliia, TKALENKO Svitlana

Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman

TAXATION OF CRYPTOCURRENCY TRANSACTIONS: A COMPARATIVE ANALYSIS OF INTERNATIONAL APPROACHES AND IMPLICATIONS FOR ACCOUNTING AND AUDITING

The article analyzes the taxation of cryptocurrency transactions in the context of developing effective fiscal policy and ensuring transparency in the digital economy. The authors summarize international experience in regulating the tax status of cryptocurrencies and analyze the approaches used in the US, UK, Germany, Japan, and other countries. Examples are given of how cryptocurrencies are classified as property, financial assets, or other categories depending on the legal system, which significantly affects the application of direct and indirect taxes.

Particular attention is paid to the analysis of Ukraine's legal framework for the taxation of cryptocurrency transactions. Existing contradictions between legislative acts, including the Law of Ukraine "On Virtual Assets" and the Tax Code of Ukraine, in particular regarding the procedure for declaring income, the tax base, and data sources for control, are identified. The authors emphasize that national legislation needs to be substantially updated to ensure clarity of tax obligations and avoid double interpretation of the rules.

The article also examines problematic aspects of accounting and auditing of cryptocurrency transactions in the Ukrainian context. It is emphasized that there are currently no approved methodological guidelines for accounting for digital assets, and the audit of such transactions is complicated by insufficient regulation of procedures for checking, verifying crypto wallets, and determining fair value.

The authors offer a number of practical recommendations for improving national tax legislation and harmonizing approaches to accounting and control of cryptocurrency transactions. In particular, they emphasize the need to adopt separate tax rules for digital assets, introduce transparent reporting rules, and define criteria for valuing such assets within the framework of national accounting and auditing standards.

Keywords: cryptocurrency, digital assets, taxation, blockchain, accounting, financial reporting, audit, risk, compliance.

Стаття надійшла до редакції / Received 11.04.2025

Прийнята до друку / Accepted 05.05.2025

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Стрімкий розвиток криптовалют створює серйозні виклики для податкових систем у всьому світі. Криптоактиви мають глобальний, децентралізований характер і виходять за межі традиційних фінансових інститутів, тому уряди досі не виробили єдиного підходу до їх оподаткування. У різних країнах криптовалюти юридично трактуються по-різному – як майно, товар, інвестиційний актив чи навіть цифрова валюта – що зумовлює суттєві відмінності в режимах оподаткування доходів від операцій із ними [1]. Податкові органи багатьох держав усвідомлюють необхідність удосконалення законодавства для стабілізації ринків та забезпечення надходжень до бюджету, і вже розпочали розробку специфічних правил оподаткування криптовалют. Проте відсутність гармонізованих міжнародних норм ускладнює визначення об'єкта оподаткування і створює можливості для ухилення від сплати податків за допомогою транскордонних криптооперацій.

Проблема оподаткування криптовалют має не лише фіскальне, але й важливе практичне значення для бухгалтерського обліку та аудиту. Неоднозначність правового статусу і податкових правил щодо криптоактивів утруднює відображення таких операцій у фінансовій звітності та оцінку ризиків під час аудиторського контролю. Бухгалтери та аудитори стикаються з питаннями класифікації криптовалют (як грошових коштів, фінансових інструментів чи нематеріальних активів), оцінки їхньої вартості та документального підтвердження транзакцій у розподіленому реєстрі. Відсутність чітких національних стандартів обліку підвищує ймовірність помилок і спотворень у фінзвітності, а отже, і ризики для користувачів такої звітності.

Актуальність дослідження посилюється тим, що Україна наразі не має повноцінного законодавчого регулювання ринку віртуальних активів. Хоча Закон України «Про віртуальні активи» був ухвалений ще у 2022 році, він досі не набрав чинності через відсутність змін до Податкового кодексу, які визначили б порядок оподаткування операцій з криптовалютами. Це означає, що правовий статус і податкові зобов'язання власників криптовалют в Україні залишаються невизначеними. Водночас, за даними дослідження Chainalysis, Україна входить до першої п'ятірки країн світу за рівнем використання та впровадження криптоактивів [2]. Така ситуація створює розрив між високою практичною значущістю криптовалют для економіки і слабким нормативним підґрунтям, що ускладнює виконання податкових і обліково-аудиторських функцій. Отже, вирішення окресленої проблеми є важливим як з наукової точки зору (розвиток податкової теорії в умовах диджиталізації фінансів), так і з практичної – для забезпечення податкової прозорості, достовірності обліку та ефективного контролю в сфері криптоактивів.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Проблематика оподаткування криптовалют привернула увагу дослідників різних галузей – фінансів, права, економіки та обліку – лише протягом останнього десятиліття, оскільки до 2010-х років криптовалюти фактично не існували у значному масштабі. Література з цього питання наразі перебуває на етапі формування міждисциплінарного підходу. У проведеному Lazea [1] бібліометричному аналізі наукових публікацій показано, що дослідження з оподаткування криптоактивів зосереджені навколо кількох ключових тематичних напрямів: міжнародні відмінності податкових і регуляторних підходів, класифікація та податковий облік криптовалют, оподаткування нових сегментів крипторинку (як-от DeFi, NFT) та проблеми контролю й дотримання податкового законодавства. Зокрема, окремі науковці приділяють увагу питанням податкової класифікації криптовалютних доходів (як капітальних прибутків чи як звичайного доходу) та відповідної звітності. Ряд досліджень аналізує досвід окремих країн і пропонує рекомендації щодо оптимального режиму оподаткування цифрових активів. Наприклад, Parlaktuna & Gungul [3] і Cassidy et al. [4] розглядають комплексність оподаткування криптовалют і труднощі вписання їх у чинні податкові системи, а Novak [5] порівнює підходи регулювання та оподаткування в кількох юрисдикціях. Так, Huang [6] зазначає, що залежно від юрисдикції можуть застосовуватися і непрямі податки (наприклад, податок з обороту) на окремі транзакції з криптовалютами, а Kolková [7] акцентує на необхідності врахування витрат (комісій бірж тощо) при оподаткуванні прибутку від криптоторгівлі.

Попри зростаючу кількість публікацій, огляд літератури свідчить про відсутність єдності в підходах і продовження дискусій щодо оптимального режиму оподаткування криптовалют. Як зазначають Lazea [1], наукові та практичні підходи у різних країнах суттєво різняться і бракує уніфікованих принципів оподаткування криптоактивів на міжнародному рівні. Це ускладнює оцінку вартості криптовалют для оподаткування і формування узгоджених правил податкового обліку таких операцій. Невирішеними залишаються питання класифікації криптовалюти для цілей оподаткування, визначення моменту виникнення податкового зобов'язання та механізмів податкового контролю за децентралізованими транзакціями.

В українському контексті дослідження ускладнене тим, що відсутня напрацьована практика оподаткування криптовалют, а нормативні акти тільки розробляються. Помітним є доробок українських науковців у висвітленні правових і податкових аспектів обігу криптовалют. Ряд публікацій з'явилися ще на початку регуляторних дискусій, акцентуючи на необхідності правового визначення криптоактивів. Волосович і Баранюк [8] проаналізували стан податкового контролю операцій з криптовалютами в Україні,

вказавши на ризики використання кriptи для ухилення від податків та відмивання доходів, а також на прогалини в законодавстві. Кучерявенко [9] дослідив економіко-правову природу криптовалют, особливості їх розвитку і класифікації. Вони відзначили технічні та ринкові виклики, пов'язані з появою криптовалют, і наголосили, що фактори як-от якість інституцій, правова визначеність та наявність політичних ризиків впливають на вибір країнами підходів до регулювання і оподаткування цієї сфери. Макурін [10] обговорює підходи до відображення криптовалют у бухгалтерському та податковому обліку, пропонуючи розглядати їх або як еквівалент акцій, або як нематеріальні активи залежно від економічної сутності. Водночас, залишається прогалина у вітчизняних дослідженнях щодо інтеграції питань оподаткування криптовалют із системою бухгалтерського обліку та аудиту – зокрема, як забезпечити коректне відображення криптоактивів у фінансовій звітності та ефективний аудит операцій з ними. Невирішені частини загальної проблеми, яким присвячується дана стаття, стосуються якраз вироблення комплексного підходу до оподаткування криптовалют (на основі порівняння міжнародного досвіду), а також оцінки наслідків обраних підходів для бухгалтерського обліку та аудиторського контролю. Таким чином, дана робота заповнює існуючу нішу, поєднуючи аналіз податкової політики з обліково-аудиторськими аспектами криптоіндустрії.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Метою цієї статті є здійснення порівняльного аналізу підходів до оподаткування операцій з криптовалютами у провідних юрисдикціях (США, ЄС, Японія, Велика Британія) та визначення наслідків цих підходів для систем бухгалтерського обліку і аудиту. Особлива увага приділяється виробленню рекомендацій для України з урахуванням міжнародного досвіду та актуального стану вітчизняного законодавства. Для досягнення поставленої мети стаття вирішує такі завдання:

- дослідити законодавче регулювання та податкові режими щодо криптоактивів у зазначених країнах, зокрема визначення об'єкта оподаткування, видів податків (прямі/непрямі), вимоги до звітності;
- порівняти підходи різних юрисдикцій, виявити спільні риси та розбіжності (ставки податків, пільги, винятки тощо);
- проаналізувати вплив податкових правил на бухгалтерський облік криптовалют (класифікація активів, оцінка, відображення у фінзвітності) та на організацію аудиторського контролю (ризики, процедури перевірки);
- оцінити сучасний стан та практику оподаткування криптовалют в Україні, окреслити проблеми і ризики, зумовлені відсутністю повного регулювання;
- сформулювати практичні рекомендації щодо вдосконалення підходу до оподаткування криптовалют в Україні з огляду на кращі міжнародні практики, а також визначити напрями подальших досліджень у цій сфері.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Криптовалютні активи є одним із об'єктів обліку, що набули поширення в останнє десятиліття. Поступове залучення криптовалют до фінансового механізму підприємства передбачає її облік. Специфіка даного активу обумовлює суттєві дискусії щодо визначення природи і змісту.

Відсутність матеріальності криптовалют та обігу в офіційній банківській системі, хоча вона виступає засобом платежу, призвело до визнання її нематеріальним активом чи навіть запасом в системі Міжнародних стандартів фінансової звітності (МСФЗ). Разом з тим, компанії часто практикували облік криптовалют за правилами грошової валюти. 2025 рік приніс наміри Ради з МСФЗ визнати криптовалютний актив одним із видів фінансових інструментів.

Таке різноманіття визнання криптовалют та операцій з нею передбачає побудову ефективної системи оподаткування на основі кращих світових практик. Розглянемо ключові концепції та норми, які визначають податковий статус криптовалют на глобальному рівні у розрізі окремих країн.

США. Сполучені Штати Америки одними з перших визначили податковий статус криптовалют ще на початку розвитку цього ринку. Податкове управління США (IRS) офіційно класифікує криптовалюту як форму власності, а не валюту [11]. Відповідно, до операцій з криптоактивами застосовуються загальні принципи оподаткування угод з майном. Прибуток від продажу чи обміну криптовалюти підлягає оподаткуванню податком на приріст капіталу, а дохід у криптовалюті – оподатковується як звичайний дохід. Конкретні ставки податку на приріст капіталу в США залежать від тривалості володіння активом та загального доходу платника. Якщо криптоактив було продано (або обміняно) менше ніж через рік після придбання, прибуток оподатковується як короткостроковий капітальний дохід за ставками, що відповідають ставкам прибуткового податку – від 10% до 37% за прогресивною шкалою. Натомість для довгострокових інвестицій діють пільгові ставки податку на приріст капіталу, залежно від розміру доходів платника. Така диференціація аналогічна до оподаткування традиційних цінних паперів у США [12].

Важливо, що сам факт купівлі криптовалют або отримання її в подарунок не є оподатковуваною подією – оподаткуванню підлягає саме реалізований фінансовий результат від подальшого продажу криптоактиву чи його обміну на інші активи або товари і послуги. Якщо за результатами операцій було отримано збиток, його можна врахувати при зменшенні податкової бази. Отримання криптовалют як оплати

за працю чи послуги прирівнюється до отримання доходу в грошовій формі – тобто такий дохід включається до валового доходу і оподатковується прибутковим податком. Так само, нагорода майнерам за видобуток нових монет або валідаторам за стейкінг розглядається як оподатковуваний дохід, що дорівнює ринковій вартості отриманої криптовалюти станом на момент її одержання.

У сфері податкової звітності США запровадили ряд вимог, покликаних підвищити прозорість операцій з цифровими активами. З 2020 року в формі щорічної податкової декларації для фізичних осіб (Form 1040) з'явилося окреме запитання, чи здійснював платник протягом року операції з віртуальними активами [11]. Американський регулятор дедалі прискіпливіше ставиться до контролю за цим сегментом: запроваджуються вимоги до криптовалютних бірж щодо надання звітів про транзакції клієнтів (відповідно до поправок у законодавство, з 2024–2025 р. біржі та брокери повинні будуть надсилати до IRS інформацію про операції клієнтів з криптоактивами, аналогічно до звітності за операціями з цінними паперами) [12].

З точки зору бухгалтерського обліку американські компанії керуються стандартами US GAAP. У 2023 році Рада з стандартів фінансового обліку США (FASB) ухвалила оновлення до GAAP, що запроваджує з 2025 року новий порядок оцінки криптоактивів – їх слід відображати за справедливою вартістю з визнанням нереалізованих прибутків/збитків у прибутку кожного звітного періоду [13]. Це значне зрушення, покликане підвищити точність фінансової звітності компаній, які тримають криптовалюту, та полегшити аудит (оскільки усувається проблема накопичення невідображених збитків

Європейський Союз. В ЄС питання оподаткування криптовалют ускладнюється тим, що прямі податки належать до компетенції кожної окремої держави-члена, а не уніфіковані на рівні Союзу. Тому в різних європейських країнах сформувалися власні режими оподаткування криптооперацій. Попри ухвалення регламенту MiCA у 2023 році, що запроваджує єдині стандарти регулювання ринку криптоактивів у ЄС, у сфері оподаткування досі спостерігаються значні розбіжності між юрисдикціями. Більшість країн ЄС класифікують криптовалюту як вид майна або фінансового активу і оподатковують доходи від її продажу, обміну чи використання як засобу платежу – проте конкретні механізми та ставки таких податків суттєво різняться [14].

У ряді європейських країн діє податок на приріст капіталу від операцій з криптоактивами, часто – за фіксованою ставкою. Італійське законодавство формально визначає криптовалюту як «цифрове представлення вартості чи прав, яке може передаватися і зберігатися електронно з використанням технології розподіленого реєстру або аналогічної». Для контрасту, в Німеччині підхід більш ліберальний до приватних інвесторів: криптовалюти там класифіковано як «приватні гроші», і прибуток від їх продажу звільняється від оподаткування за умови, що актив знаходився у власності понад 1 рік. Якщо ж криптовалюту продано раніше, ніж через рік після придбання, такий прибуток оподатковується за прогресивною шкалою прибуткового податку. Таким чином, німецька модель стимулює довгострокове володіння криптоактивами і зменшує адміністративне навантаження, звільняючи від звітності дрібні та довгострокові операції [15]. В Іспанії прибутки від операцій з криптовалютами розглядаються як частина загального річного доходу платника і оподатковуються за ставками, залежно від суми прибутку. Причому Іспанія розрізняє пасивне інвестування і активну трейдерську діяльність: якщо особа займається частими крипто-трейдами, такий дохід можуть класифікувати як бізнес-діяльність і оподаткувати як підприємницький дохід. Франція запровадила фіксований податок на прибуток від приватних інвестицій у криптовалюту: ставка становить 30% на всі прибутки від продажу криптоактивів для фізичних осіб. Якщо ж фізична особа займається криптовалютною торгівлею професійно, тоді доходи оподатковуються за стандартною шкалою прибуткового податку. Бельгія аналогічно запровадила ставку 33% на спекулятивні криптодоходи, але звільняє від податку прибутки від продажу криптовалют, що перебувала у власності понад 1 рік. З 2023 року Португалія ввела 28% податок на приріст капіталу від криптовалют, причому для короткострокових володінь (до 1 року); водночас довгострокові вкладення, старші за рік, лишаються неоподатковуваними, а для малого бізнесу в галузі уряд встановив певні податкові пільги. У Чехії у кінці 2024 року ухвалено рішення повністю звільнити від оподаткування прибуток від продажу біткоїнів, якщо монети утримувалися більш ніж три роки – це ще один приклад стимулювання довгострокового інвестування. [16]

Що стосується непрямих податків, на рівні ЄС вже сформовано єдиний підхід щодо ПДВ: обмін криптовалюти на фіатну валюту вважається фінансовою послугою, звільненою від ПДВ [17]. Таким чином, купуючи чи продаючи Bitcoin за євро, сторони не сплачують ПДВ, подібно до обміну валют. Втім, деякі пов'язані послуги можуть підпадати під оподаткування ПДВ. Зокрема, якщо платформа надає посередницькі послуги чи сервіс за комісію, такі платежі можуть обкладатися ПДВ як плата за послугу. Загалом, більшість транзакцій з власне криптовалютою ПДВ не стосуються.

Враховуючи різноманітність підходів, на наднаціональному рівні Європа рухається до посилення податкової прозорості та обміну інформацією. У 2023 році прийнято так звану директиву DAC8, яка впроваджує обов'язковий автоматичний обмін даними про криптоактиви між податковими органами країн ЄС за аналогією зі стандартом CRS для банківських рахунків [14]. Згідно DAC8, з 2026 року криптовалютні біржі та інші постачальники послуг зобов'язані звітувати про транзакції користувачів, а податкові органи держав-членів будуть щорічно обмінюватися цією інформацією. Це значно ускладнить можливості

приховування доходів від криптовалют у європейських юрисдикціях та спростить аудит транскордонних операцій.

Японія. Японія є однією з перших країн, що законодавчо визнали криптовалюту (зокрема біткоїн) як легальний спосіб платежу ще у 2017 році. Податковий режим Японії щодо криптоактивів доволі суворий для індивідуальних інвесторів. Доходи від операцій з криптовалютами відносяться до категорії «різних доходів» фізичних осіб і оподатковуються за прогресивною шкалою прибуткового податку [18]. Це означає, що прибуток від криптовалют додається до інших доходів платника і підсумовується при обчисленні річного податку. Максимальна гранична ставка оподаткування таких доходів в Японії сягає 55%. Така висока ставка (яка включає національний податок і місцеві податки) застосовується до найбільших доходів, тоді як для менших сум діють нижчі шкали, проте в будь-якому разі податкове навантаження на криптотрейдерів у Японії є одним з найвищих у світі. Жорсткість японського підходу останнім часом піддається критиці з боку бізнес-спільноти, оскільки існує ризик відтоку криптовалютних стартапів в інші країни з м'якшим оподаткуванням. Щодо корпорацій, то в Японії криптовалютні біржі, брокери та компанії, що володіють криптоактивами, сплачують податок на прибуток підприємств із загальної суми прибутку за стандартною ставкою 30%. Загалом японська система залишається однією з найбільш фіскально вимогливих до цього сектору.

З точки зору непрямих податків, до 2017 року операції купівлі-продажу криптовалют у Японії обкладалися податком на споживання (аналог ПДВ) у розмірі 8%. Але після внесення змін до законодавства влітку 2017, криптовалюти звільнено від споживчого податку, оскільки вони визнані засобом платежу. Таким чином, обмін фіат на криптовалюту в Японії зараз не оподатковується непрямими податками [18].

Велика Британія. Податкові органи Великої Британії (HMRC) у своїх керівництвах чітко визначили, що криптоактиви для цілей оподаткування не є валютою або законним платіжним засобом, а розглядаються як інвестиційні активи (капітальні активи) для більшості випадків [19]. Як наслідок, більшість приватних осіб сплачують податок на приріст капіталу (Capital Gains Tax, CGT) з прибутків від продажу або обміну криптовалют. Будь-який продаж, обмін криптовалют на іншу, конвертація в фіат або використання криптоактиву для оплати товарів/послуг – розглядається як оподатковувана подія. Навіть передача криптовалют іншій особі вважається реалізацією, що може спричинити податкові наслідки. Ставки податку на приріст капіталу для криптовалют залежать від загального рівня доходів платника і від того, чи перевищено податковий поріг прибутку. Якщо особа отримує додаткові доходи у криптовалюті, які не є приростом капіталу – наприклад, майнінг, стейкінг криптовалют, айдропи, отримання плати в криптоактивах за роботу – такі надходження оподатковуються прибутковим податком як дохід від діяльності. Особливістю британської системи є дедукція збитків: якщо інвестор зазнав втрат від продажу криптовалют, він може задекларувати цей капітальний збиток і використати його для зменшення оподаткованої бази. Невикористані збитки можна переносити на майбутні періоди. Це стимулює декларувати навіть невдалі операції, аби в подальшому легально знизити податки з успішних інвестицій.

Податкова звітність по криптоопераціях у Британії інтегрована в загальну систему самооцінки. Платники, що протягом податкового року отримали прибутки від криптовалют понад встановлені пороги, повинні заповнити податкову декларацію SA100 і додаток Capital Gains Summary, де розрахувати суми прибутків [20]. У декларації потрібно надати інформацію про кожне відчуження криптоактивів: дату, вид активу, кількість, продажну ціну, витрати та прибуток/збиток. HMRC останніми роками активно збирає інформацію від криптобірж: у 2021–2022 рр. велика п'ятірка бірж передала дані про тисячі британських клієнтів податковим органам. З 2026 року відповідно до міжнародних угод (CARF, DAC8) та національних вимог, очікується обов'язкова передача даних про крипторахунки й транзакції британців, що значно посилить податковий контроль [19].

Розвиток криптоекономіки висуває нові вимоги до бухгалтерського обліку та процедур аудиту. Окреслимо методичні засади визнання, оцінки і контролю криптовалютних операцій у світлі міжнародних стандартів. Податковий статус криптовалют значною мірою залежить від законодавства конкретної країни. Загалом існують такі підходи:

- оподаткування приросту капіталу при продажу криптоактивів;
- оподаткування як доходу (наприклад, прибутковий податок для фізосіб або податок на прибуток для підприємств) доходів від операцій з криптовалютою;
- обкладання певних операцій з криптовалютою податком на додану вартість (ПДВ) чи аналогічними податками на продаж.

Кожен підхід визначає, коли саме виникає податкове зобов'язання: лише при реалізації (як у випадку приросту капіталу) чи в момент отримання криптоактиву або здійснення операції (як при оподаткуванні доходу). З точки зору МСФЗ, ці відмінності впливають на відображення доходів, витрат і оцінку активів, а також визначають необхідність визнання відстрочених податкових зобов'язань чи активів.

Фіскальні органи країн застосовують кілька структурних моделей оподаткування цифрових активів, що розрізняються моментом виникнення податкового зобов'язання та об'єктом обліку. Нижче систематизовано основні режими та їх особливості.

Якщо податкове законодавство трактує криптовалюту як інвестиційний капітал, то податкові зобов'язання виникають лише при її продажу з прибутком (податок на приріст капіталу або корпоративний

податок на прибуток від реалізації). У такому разі доходи чи збитки, що визнаються за МСФЗ при продажу активу, здебільшого збігатимуться з об'єктом оподаткування. Важливо, що облік за собівартістю означає: якщо криптоактив знецінився і компанія визнала збиток від знецінення, то податкового відшкодування чи зменшення податку не буде, допоки збиток не буде реалізовано продажем. У режимі зростання капіталу податкова подія настає тільки при продажу, а не при бухгалтерському списанні вартості активу. Отже, можливий тимчасовий різнобіг: якщо компанія за МСФЗ списала частину вартості криптовалюти через знецінення, у фінзвітності з'явиться збиток, тоді як для оподаткування база вартості може лишатися незмінною. Це створює тимчасову різницю, що згідно з МСБО 12 призводить до відстроченого податкового активу [21].

Інший підхід – коли криптовалюти операції оподатковуються як звичайний дохід. Так, у деяких юрисдикціях прибуток від короткострокової торгівлі криптовалютою або доходи від майнінгу розглядаються як оподатковуваний дохід (у компаній – включаються до бази податку на прибуток, у фізосіб – як ПДФО). У такому випадку податок нараховується за фактом отримання доходу чи приросту, навіть якщо криптовалюта не продана за фіатні гроші. Це ближче до режиму оподаткування товарних або фінансових операцій. Якщо компанія за МСФЗ класифікує криптовалюту як запаси, що оцінюються за справедливою вартістю через прибутки/збитки, і податкові органи також обкладатимуть такі прибутки у міру їх виникнення або в рамках загального оподаткування доходів.

Окремо слід врахувати питання ПДВ. Продажі товарів і послуг, виражені в криптовалюті, можуть породжувати зобов'язання з ПДВ аналогічно бартерним операціям. Проте більшість країн ЄС, звільняють від ПДВ операції обміну криптовалют на фіатні гроші, прирівнюючи їх до фінансових послуг з обміну валют. З точки зору МСФЗ, ПДВ не впливає на прибуток (це податок з продажу, який у фінзвітності зазвичай не визнається ні доходом, ні витратою, якщо підлягає відшкодуванню), але для підприємства важливо правильно відобразити дебіторську заборгованість або зобов'язання щодо ПДВ у балансі, якщо такі виникають. Також у примітках слід розкривати суттєві податкові ризики чи невизначеності, пов'язані з непрямим оподаткуванням криптооперацій.

Різні види операцій з криптовалютами (купівля-продаж, майнінг, оплата криптовалютою тощо) породжують специфічні ситуації, коли бухгалтерський облік за МСФЗ може відрізнятися від податкового, вимагаючи окремого аналізу.

Купівля та продаж криптовалюти. Якщо податкове законодавство у цій юрисдикції передбачає податок на приріст капіталу, то оподатковуваний прибуток від такої продажі, як правило, відповідатиме бухгалтерському (ціна реалізації мінус історична вартість або податкова база). Важливо врахувати витрати, пов'язані з придбанням (комісії біржі тощо) – у бухобліку їх зазвичай включають до собівартості активу, а в податковому обліку можуть дозволяти до відрахування при обчисленні чистого прибутку від операції. Якщо ж компанія займається трейдингом криптовалют і відображає їх як запаси за справедливою вартістю, то кожен звітний період коливання ціни формує нереалізований прибуток або збиток. З точки зору податків, більшість країн не оподатковують такі нереалізовані прибутки до моменту продажу. Компанія повинна нарахувати відстрочений податковий зобов'язок на суму нереалізованого прибутку, що підлягатиме оподаткуванню в майбутньому (або відстрочений актив на суму нереалізованого збитку, який зменшить податок у майбутньому). [22] При продажу криптовалюти важливо правильно розрахувати податкову базу кожної проданої одиниці – особливо якщо монети купувалися партіями за різними цінами. У бухобліку дозволено застосовувати припущення щодо вибуття запасів (FIFO, середньозважена собівартість тощо), але податкові правила можуть вимагати конкретної ідентифікації або свого методу. Аудитори повинні перевіряти послідовність обраного методу та його відповідність вимогам законодавства.

Майнінг криптовалют. Видобуток (майнінг) криптовалют викликає складні питання визнання доходу. З погляду МСФЗ, існують різні підходи. Деякі компанії можуть трактувати отримання нагороди (нових монет) за майнінг як дохід від виконання роботи – тобто як виручку, якщо можна ідентифікувати «клієнта» та виконане зобов'язання (що за МСФЗ 15 неочевидно, адже майнери радше підтримують децентралізовану мережу, а не працюють за контрактом із конкретним замовником) [23]. Інший підхід – розглядати здобуті монети як створені запаси/нематеріальні активи: тоді їх початкова балансова вартість дорівнює витратам на майнінг (напр., електроенергія, обладнання – собівартість видобутку).

Оплата товарів/послуг криптовалютою. Все більше компаній можуть як отримувати оплату в криптовалюті від клієнтів, так і розраховуватися криптовалютою з постачальниками чи працівниками. В бухгалтерському оплата криптовалютою трактується як негрошовий платіж: по суті, це бартер – обмін одного активу (криптовалюти) на інший актив або послугу. Якщо компанія продає товар за криптовалюту, вона визнає дохід на суму справедливої вартості отриманої криптовалюти. Одночасно ця криптовалюта визнається як актив на балансі. Далі, потенційний курс криптовалюти може змінитися до моменту її конвертації – цей ризик компанія повинна розкрити, але облік доходу вже завершений на момент отримання. Податкові наслідки: виручка від реалізації товарів/послуг не залежить від форми оплати, тож компанія зобов'язана нарахувати податок на прибуток (або ПДВ, якщо застосовно) з договірної вартості, вираженої у криптовалюті, за ринковим курсом. Якщо компанія витрачає криптовалюту, наприклад, оплачуючи послуги або зарплату працівникам, то в обліку це визнається як вибуття криптоактиву. Компанія має зафіксувати будь-яку різницю

між балансовою вартістю криптовалюти та її справедливою вартістю на момент операції як фінансовий результат. Податково, виплата зарплати в криптовалюті не звільняє від нарахування і утримання ПДФО та єдиного соціального внеску – роботодавець повинен оцінити вартість виплаченої криптовалюти в гривні (чи інший функціональний валюті) і сплатити податки як за звичайну зарплату. Аналогічно, при оплаті постачальнику токенами компанія може зобов'язана нарахувати податок на додану вартість, якщо транзакція оподатковувана. Бухгалтерський облік криптовалюти тут перетинається з податковим у тому, що кожне вибуття криптоактиву – це окрема податкова подія: потрібно обчислити можливий прибуток від курсової різниці та врахувати його для оподаткування приросту капіталу або прибутку.

Податкові наслідки операцій з криптовалютами мають бути належним чином відображені у фінансовій звітності згідно з о за МСБО 12 «Податки на прибуток» [21]. Це включає визнання поточних податкових зобов'язань (або активів) за належні до сплати податки на прибуток, а також відстрочених податкових зобов'язань/активів на майбутні податкові наслідки тимчасових різниць.

Поточні податкові зобов'язання. Підприємства, що здійснюють криптовалютні операції, зобов'язані обчислювати оподатковуваний прибуток відповідно до податкових правил. У фінзвітності на дату балансу відображається зобов'язання перед бюджетом (або переплата як актив), що виникає із податку на прибуток за період. Специфіка криптовалют у тому, що компанії можуть отримувати значні доходи або збитки від зміни курсу, які, однак, не завжди оподатковуються одразу. Втім, усі реалізовані прибутки (від продажу криптовалют, отримання доходів у крипті, тощо) повинні враховуватися при визначенні поточного податку. В балансі МСФЗ поточні податкові зобов'язання відображаються окремо від інших зобов'язань, а у Звіті про прибутки та збитки показується загальна сума податкового витрату за період (яка складається з поточного та відстроченого компонентів).

Відстрочені податки. Як зазначалося, операції з криптоактивами можуть породжувати значні тимчасові різниці між бухгалтерським обліком та податковою базою активів і зобов'язань. За МСБО 12, такі різниці дають виникнення відстроченим податковим активам або зобов'язанням [21]. Це відстрочений податковий актив (DTA), який відображає суму податку, що буде «повернута» через менші платежі в майбутньому. Зворотна ситуація: якщо компанія переоцінює криптовалюту до справедливої вартості, збільшуючи баланс і визнаючи прибуток, але податок не сплачений (бо актив не реалізовано) – балансова вартість активу перевищує його податкову базу, що породжує відстрочене податкове зобов'язання (DTL) на суму майбутнього податку з цього приросту. МСФЗ вимагають уважно аналізувати ймовірність реалізації DTA (чи буде достатньо прибутків для їх використання). У випадку нестабільних і спекулятивних активів, до яких належать криптовалюти, аудитори особливо ретельно оцінюють, чи виправдано визнання відстрочених податкових активів – адже якщо бізнес збитковий або дуже волатильний, є ризик, що ці податкові вигоди не буде реалізовано.

Розкриття інформації. Фінансова звітність повинна містити прозорі розкриття, пов'язані з податками на криптовалютні операції. Зокрема:

(1) Примітки про облікову політику – як компанія класифікує і оцінює криптоактиви, як визначає момент визнання доходу від майнінгу чи інших нестандартних операцій.

(2) Примітки про прибуток і податок – характер тимчасових різниць, які створили відстрочені податкові активи/зобов'язання, якщо вони суттєві; будь-які ефекти від змін податкових правил стосовно криптовалют.

(3) Контингентні зобов'язання – потенційні податкові санкції або донарахування, якщо компанія має спірні питання з фіскальними органами по криптовалютних операціях. Такі розкриття особливо важливі, бо інвестори і користувачі звітності мають розуміти, як волатильність та регуляторна невизначеність крипторинку можуть вплинути на податковий стан компанії.

Перевірка інформації про криптоактиви супроводжується специфічними ризиками, пов'язаними з технологічною природою розподілених реєстрів та нормативною невизначеністю. Розглянемо ключові проблеми й шляхи їх мінімізації в аудиторській практиці. Аудитори, перевіряючи фінансову звітність підприємств з операціями у криптовалюті, стикаються з низкою унікальних викликів. Окрім загальних питань достовірності оцінок і відображення активів, додаються складнощі, пов'язані саме з податковим аспектом та технологічною специфікою криптоактивів.

Оцінка та підтвердження вартості криптоактивів. Оцінка криптовалют є критичною як для обліку, так і для оподаткування. Аудитори повинні перевірити, що компанія застосовує адекватні методи оцінки і використовує надійні джерела цін. Через високу волатильність ринків навіть вибір дати і джерела котирування може істотно вплинути на цифри. Правильна оцінка важлива для податку: від неї залежить, скільки прибутку показано і яка база оподаткування угод. Також перевіряється правильність обчислення собівартості вибуття: чи коректно застосована, скажімо, методика FIFO для криптоактивів і відповідно розраховано податковий прибуток. Це все потребує аналізу великих масивів даних транзакцій і цін. З огляду на прозорість блокчейну, аудитори можуть використовувати публічні блокчейн-експлорери для незалежної перевірки деяких транзакцій і підтвердження кількості монет та їх руху.

Повнота і точність обліку операцій. Для податкової відповідності особливо важливо, щоб усі операції з криптовалютою були належно зафіксовані. Через відсутність посередників у багатьох

криптовалютних транзакціях, є ризик, що деякі рухи коштів не потраплять до офіційних бухгалтерських записів. Аудитору потрібно оцінити систему внутрішнього контролю компанії: як вона відстежує адреси гаманців, чи всі вони враховані в балансі, як контролюється ініціювання операцій тощо. Особливу увагу слід приділити транзакціям обміну однієї криптовалюти на іншу, оскільки вони не змінюють загальної вартості активів компанії, але часто є оподатковуваними.

Перевірка сплати податків і податкових зобов'язань. Аудит включає процедури контролю за тим, що компанія правильно розрахувала і відобразила у звітності всі належні податкові зобов'язання щодо криптовалют. Тут аудитор зазвичай співставляє бухгалтерські дані з податковими деклараціями. Потрібно переконатися, що прибутки від продажу криптовалют увійшли до оподаткованого доходу періоду. Якщо виявлені значні прибутки в бухобліку, але відсутні у податкових розрахунках, аудитор з'ясовує причину: можливо, це тимчасова різниця, або ж помилка/недотримання податкових правил. Значну увагу приділяють перевірки відстрочених податкових активів на предмет їх реалізованості: аудитор необхідно оцінити прогноз прибутків, особливо у волатильному криптобізнесі, якщо є ризик, що вони не реалізуються.

Невизначеність законодавства і професійне судження. Через новизну сфери, аудиторам часто доводиться робити професійне судження щодо дотримання податкового законодавства. Це міждисциплінарна робота: крім обліку, треба враховувати правові аспекти. Додатковий рівень складності – глобальний характер криптоактивів. Компанія може вести бізнес із клієнтами по всьому світу, мати користувачів у різних країнах, і кожна з цих юрисдикцій може потенційно висувати податкові претензії. Аудиторам доводиться оцінювати, чи не виникає десь постійне представництво або обов'язок сплати податків за кордоном, якщо, скажімо, криптобіржа фактично обслуговує резидентів іншої країни. Такі ситуації можуть вимагати залучення аудиторів/юристів у відповідних.

В Україні ринок криптовалют тривалий час розвивався у правовому вакуумі. До 2022 року криптоактиви фактично не згадувалися в жодному законі чи підзаконному акті, а операції з ними не мали спеціального режиму оподаткування. У 2022 р. Верховна Рада ухвалила Закон №2074-IX «Про віртуальні активи», який визначив правовий статус криптовалют та основи державного нагляду за цією сферою [24]. Однак цей Закон досі не набрав чинності – згідно з Прикінцевими положеннями, він почне діяти лише одночасно з набуттям чинності законом про внесення змін до Податкового кодексу щодо оподаткування операцій з віртуальними активами.

За відсутності спеціальних норм, податкові наслідки операцій з криптовалютою в Україні визначаються на основі загальних положень. Для фізичних осіб будь-який дохід, отриманий від продажу криптоактиву, формально вважається додатковим благом або інвестиційним прибутком і тому підпадає під оподаткування податком на доходи фізичних осіб (ПДФО) за ставкою 18% та військовим збором 1,5%. Аналогічно, якщо фізособа отримує криптовалюту в якості оплати за товар чи послугу, податкові органи наразі розглядають це як бартер – людина має визначити вартість отриманої криптовалюти в гривні і включити цю суму до оподаткованого доходу. Фактично, дохід від операцій з криптовалютами прирівняний до доходу від операцій з інвестиційними активами (цінними паперами, корпоративними правами. Національне агентство з питань запобігання корупції (НАЗК) у 2021 році дало роз'яснення, що декларувати наявність криптовалюти потрібно як нематеріальний актив, і подавати докази її набуття. Це опосередковано підтверджує підхід, що криптоактив – це об'єкт майнових прав.

Для юридичних осіб в Україні відсутні прямі норми щодо криптовалют. Якщо підприємство здійснює діяльність з торгівлі криптоактивами або приймає їх як оплату, наразі такі операції обліковуються як бартерні. Дохід визнається на рівні вартості отриманого активу (яку слід визначити за ринковим курсом криптовалюти на дату операції), витрати – за вартістю вибуття. Оподаткування прибутку підприємств від таких операцій йде за стандартною ставкою 18%. Щодо ПДВ наявне дискусійне питання: формально криптовалюта не є юридичним платіжним засобом, тому її передача може трактуватися як обмін нематеріального активу і не обкладається ПДВ.

Ситуація має змінитися з ухваленням спеціального закону про оподаткування криптоактивів, який розробляється з 2021 року. Станом на квітень 2025 року профільний Комітет ВР підтримав до розгляду в першому читанні доопрацьований законопроект № 10225-д «Про внесення змін до Податкового кодексу та деяких законодавчих актів щодо регулювання обороту віртуальних активів» [25]. Цей законопроект пропонує запровадити спеціальний режим оподаткування операцій з віртуальними активами та адаптувати законодавство до вимог FATF і ЄС. Зокрема, передбачається встановлення чітких правил визначення доходу від криптооперацій, пільговий перехідний період оподаткування і призначення державного регулятора ринку. Основні положення проекту такі:

- Податок на дохід від криптовалют сплачуватиметься лише з прибутку за результатами року, тобто з різниці між сукупним доходом від продажу криптоактивів і документально підтвердженими витратами на їх придбання. Це важливий момент: таким чином прибирається подвійне оподаткування і оподаткування обігу – платник фактично сплачуватиме податок тільки якщо за рік він заробив на криптоопераціях більше, ніж витратив.
- Пільговий режим на перший рік. Упродовж першого року після набрання чинності нового закону пропонується застосовувати знижену ставку ПДФО в розмірі 5% для доходів фізосіб від операцій з

криптовалютами. При цьому не вимагатиметься документального підтвердження витрат на придбання криптовалюти за минулі періоди. Тобто протягом перехідного року фактично можна буде задекларувати свої криптовалюти, сплативши символічний податок з прибутку, і «легалізувати» базу витрат для майбутніх операцій.

- Оподаткування після перехідного періоду. Після завершення першого року пільг пропонується запровадити ставку ПДФО 18% на дохід від криптооперацій та додатково військовий збір 1,5%. Отже, у довгостроковій перспективі криптовалютні прибутки фізичних та юридичних осіб будуть оподатковуватись на рівні аналогічному іншим доходам.

- Категорії операцій, що не підпадають під оподаткування. Законопроект звільняє від оподаткування три типи операцій: обмін одних криптовалют на інші (тобто конвертація крипто-крипто не вважається реалізацією і не спричиняє ПДФО в момент обміну); продаж криптовалюти на незначну суму – якщо загальна виручка від продажу за рік не перевищує розміру однієї мінімальної заробітної плати, такий продаж не оподатковується; винагорода від майнінгу – судячи з тексту, дохід від майнінгу не вважається об'єктом ПДФО, доки здобута криптовалюта не продана за фіат. Це нововведення покликане стимулювати діяльність майнерів в Україні, знімаючи з них податковий тягар на стадії створення актива (оподатковуватиметься вже результат від продажу намайненого).

- ПДВ. Законопроект уточнює, що операції більшості видів з віртуальними активами не є об'єктом обкладення ПДВ [25]. Виключення – операції з NFT і подібними токенами, що засвідчують права вимоги на благо або послугу: такі транзакції можуть розцінюватись як авансові ваучери й обкладатись ПДВ. Таким чином, Україна планує звільнити звичайні криптообміни від ПДВ, як це зроблено в ЄС. Також важливий нюанс для бізнесу: платникам єдиного податку (спрощена система) буде заборонено здійснювати операції з криптовалютами. Це означає, що підприємці на єдиному податку не зможуть офіційно приймати оплату в криптовалюті або торгувати нею, інакше втратять спрощений статус. Це зроблено для запобігання ухиленню від податків через фіктивні ФОПи.

- Регулятори ринку. Законопроект передбачає, що державний нагляд за ринком віртуальних активів здійснюватиме орган, визначений Кабінетом Міністрів за погодженням з Національним банком [25]. Обговорюються кандидатури: ймовірно це буде НКЦПФР (комісія з цінних паперів) або НБУ чи Мінцифри. Остаточне рішення ще не прийняте. В будь-якому разі, регулятор видаватиме ліцензії провайдерам послуг з віртуальними активами, контролюватиме виконання закону, зокрема вимог щодо фінансового моніторингу.

Очікується, що нові правила набудуть чинності з 1 січня 2026 року, якщо закон буде прийнято і підписано до кінця 2025. Таким чином, українські власники криптовалют отримають можливість у 2026 році легально декларувати свої активи за символічним податком, а починаючи з 2027 – працювати вже у повністю регульованому полі із стандартними податковими ставками. Цей компромісний варіант (5% у перший рік, потім 19,5%) покликаний і вивести з тіні існуючі криптоактиви, і надалі забезпечити справедливе оподаткування доходів. Важливо, що звільнення від оподаткування обміну між різними криптовалютами значно спростить життя трейдерам – податок виникатиме лише на виході в фіат або при купівлі реальних товарів за крипту.

Для бухгалтерського обліку та аудиту в Україні впровадження спеціального законодавства означатиме появу офіційних методичних рекомендацій. Очевидно, після прийняття закону Мінфін внесе зміни до Положень (стандартів) бухобліку або надасть роз'яснення щодо відображення операцій з віртуальними активами. Вірогідно, як і в світі, криптовалюти визнаватимуться нематеріальними активами – тим більше, що Закон «Про віртуальні активи» вже дав визначення віртуального активу як нематеріального блага [24]. Аудиторам доведеться врахувати нові вимоги: перевіряти, чи правильно компанії рахують фінансовий результат від криптооперацій (різницю між доходами і витратами на придбання), чи відповідає податкова звітність вимогам (наприклад, чи заявлені всі продажі криптовалют понад мінімальний ліміт). Український ринок криптовалют доволі великий, тому обсяг потенційних надходжень до бюджету значний. В умовах воєнного часу та післявоєнної відбудови прозоре оподаткування криптосфери може стати додатковим джерелом доходів держави.

Водночас, є низка викликів: забезпечити простоту виконання нових правил для громадян (потрібні зрозумілі онлайн-сервіси декларування, інтеграція з біржами), уникнути відлякування блокчейн-ініціатив надмірним контролем, навчити податкових інспекторів і аудиторів працювати з блокчейн-даними.

Систематизація викладених результатів дозволяє сформулювати прикладні рекомендації для законодавців, суб'єктів ринку й професійних спільнот. Практичні рекомендації, що випливають із дослідження, можна розподілити на два рівні – міжнародний та національний (український). На міжнародному рівні доцільним є подальше зближення підходів до оподаткування криптовалют. Хоч податкові системи різних країн різняться, вироблення певних єдиних принципів (наприклад, визнання криптовалют майном, оподаткування за місцем резиденції власника, взаємне визнання та усунення подвійного оподаткування) сприяло б зменшенню можливостей для арбітражу і ухилення. Міжнародні організації (ОЕСР, ЄС) вже рухаються в цьому напрямі – варто продовжити впровадження стандартів прозорості на кшталт Crypto-Asset Reporting Framework (CARF) [26], що забезпечить автоматичний обмін даними про криптотрейдинг між податковими органами десятків країн. Це значно ускладнить приховування доходів і

зробить дотримання податкових правил невід'ємною частиною функціонування ринку. Для глобального розвитку криптоіндустрії важливо, щоб податкова політика була прогнозованою і збалансованою: надто м'яка може викликати ризики зловживань і відмивання коштів, надто жорстка – «видавлює» легальний бізнес у тінь або за кордон. Тому рекомендовано рухатися до гармонізації: міжнародна співпраця в рамках OECD, обмін досвідом між податковими службами, напрацювання типових рекомендацій (як свого часу було зроблено для електронної комерції та трансфертного ціноутворення).

Для України цей досвід є надзвичайно цінним. Нашій державі, яка знаходиться на порозі впровадження власного регулювання, слід використати найкращі чужі напрацювання і уникнути їхніх помилок. Конкретні рекомендації для України такі:

1. Прийняття і імплементація законодавства. Необхідно якнайшвидше ухвалити спеціальні зміни до Податкового кодексу щодо оподаткування віртуальних активів. Запропонований у законопроекті №10225-д підхід видається прогресивним і збалансованим. Його слід підтримати і забезпечити технічну можливість реалізації – зокрема, створити зручний електронний сервіс для декларування криптоактивів у 2026 році, провести інформаційну кампанію для населення щодо легалізації своїх активів. Успішна реалізація пільгового періоду дозволить виявити значні обсяги криптовалют, що є у громадян, і започаткує культуру їх декларування. На середньострокову перспективу ставки 18%+1,5% є прийнятними; якщо галузь стрімко розвиватиметься, уряд може розглянути їх корекцію (скажімо, зниження до 10% капітального податку, як у деяких країнах, щоб конкурувати за інвесторів), але це питання майбутнього аналізу. Важливо також підготувати підзаконні акти: порядок реєстрації провайдерів послуг з віртуальними активами, вимоги до звітності таких провайдерів, методики оцінки криптоактивів тощо.

2. Інтеграція з міжнародними ініціативами. Україна має прагнути приєднатися до глобальної системи обміну податковою інформацією про криптоактиви (CARF) однією з перших поза OECD. Це дозволить отримувати від зарубіжних партнерів дані про рахунки українців на іноземних біржах і навпаки – передавати дані про нерезидентів. Така двостороння прозорість підвищить довіру і наблизить нас до стандартів ЄС (особливо актуально в контексті євроінтеграції). Вже зараз у Меморандумі з МВФ Україна взяла зобов'язання підготувати законодавство про розподіл повноважень регуляторів у сфері віртуальних активів до жовтня 2025 року за підтримки міжнародних експертів. Треба продовжити співпрацю з ЄС, аби наше регулювання відповідало регламенту MiCA та майбутнім вимогам ЄС щодо оподаткування (можливо, в перспективі приєднатися до директив типу DAC8).

3. Бухгалтерський облік та методологія. Рекомендується Міністерству фінансів України (або Раді з МСФЗ при НБУ, якщо така функція делегована) видати офіційні настанови щодо бухобліку операцій з криптоактивами. В них слід чітко визначити класифікацію: криптовалюти як нематеріальні активи, критерії для відображення як запасів (для трейдерів), порядок оцінки, порядок визнання доходів від майнінгу та від операцій обміну. Такі рекомендації допоможуть забезпечити єдність практики серед підприємств і полегшать аудит. Також варто передбачити вимоги до розкриття в примітках: компанії, що володіють значними сумами віртуальних активів, повинні розкривати природу цих активів, ризики волатильності, заходи безпеки. Узгодження бухобліку з податковим обліком теж важливе: бажано, аби методика визначення фінансового результату від криптооперацій у бухобліку відповідала тій, що прописана в Податковому кодексі, – це зменшить різниці і спростить життя платникам.

4. Навчання і підготовка кадрів. Необхідно забезпечити навчання податкових інспекторів, бухгалтерів та аудиторів новим правилам. Можна організувати спільні семінари Мінфіну, ДПС, професійних бухгалтерських організацій для роз'яснення, як правильно декларувати криптодоходи, як вести облік. Для аудиторів Аудиторська палата України могла б розробити керівництво з аудиту криптовалют (можливо, переклавши і адаптувавши матеріали IFAC/ICAEW). Університетам та освітнім програмам за фінансовими спеціальностями також варто оновити курси, включивши модулі про блокчейн, криптовалюти та їх облік.

5. Створення інфраструктури для контролю. Державі слід інвестувати у створення або закупівлю програмних комплексів для моніторингу криптотранзакцій. Сучасні аналітичні платформи (Chainalysis, Elliptic тощо) дозволяють відслідковувати рух коштів у публічних блокчейнах, виявляти зв'язки з протиправною діяльністю. Податкові органи і фінмоніторинг України могли б використовувати такі інструменти для виявлення недекларованих доходів чи підозрілих операцій. Це особливо актуально з огляду на ризики обходу санкцій і фінансування незаконних дій через криптоактиви під час війни. Ефективний технологічний контроль посилить довіру до нового регулювання і покаже, що держава може відслідковувати зловживання.

Україна знаходиться на етапі входження в регульований криптовалютний простір. Міжнародний досвід дає нам цінні уроки – як позитивні, так і застережні. Використавши їх, Україна має шанс створити сучасну і привабливу для інновацій юрисдикцію з прозорими правилами гри. Помірний податковий тягар (як пропонується), зрозумілі вимоги і державна підтримка нової галузі можуть залучити до країни інвестиції і технології, особливо у повоєнний час, коли економіка потребуватиме нових драйверів росту. З іншого боку, чітке оподаткування і контроль за криптоактивами закриють канал для потенційного ухилення від податків, що збільшить бюджетні надходження. Успішна реалізація цієї реформи залежить від тісної співпраці між законодавцями, урядовими органами та професійною спільнотою.

ВИСНОВКИ ДОСЛІДЖЕННЯ**І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ**

Проведений аналіз засвідчив, що підходи до оподаткування операцій з криптовалютами у різних країнах суттєво відрізняються, відображаючи відмінності у правовому статусі криптоактивів та пріоритетах податкової політики. Спільною рисою для більшості розвинутих країн (США, Великої Британії, ряду країн ЄС) є трактування криптовалюти як особливого виду майна (нематеріального активу), а не валюти. Відповідно, податкові режими будуються за аналогією з оподаткуванням інвестицій: прибуток від продажу чи обміну криптоактиву підпадає під податок на капітальний приріст, а отримання криптовалюти як доходу (зарплати, винагороди) – під прибутковий податок. Такий підхід забезпечує принцип нейтральності – криптооперації не залишаються поза податковим полем. Відмінності ж між юрисдикціями проявляються у величині ставок, наявності пільг та механізмах звітності. Європейські країни демонструють спектр підходів: від відносно м'яких (як у Німеччині, де довгострокові вкладення не оподатковуються) до суворих (як у Іспанії чи Франції з високими фіксованими ставками). Японія наразі має один з найсуворіших режимів, оподатковуючи криптодоходи за загальною шкалою до 55%, але перегляд політики в бік пом'якшення вже на порядку денному. Цей факт підкреслює важливий висновок: надмірно високі податки на криптовалюти схильні до перегляду, оскільки можуть стримувати розвиток галузі і спонукати міграцію капіталу. Натомість оптимальні режими прагнуть до збалансування – помірні ставки, що забезпечують надходження до бюджету і водночас не відлякують інвесторів. Прикладом може бути запропонована в Україні ставка 5% на перший рік та 19,5% надалі: це ближче до низького/середнього рівня і має на меті легалізувати ринок, а не придушити його.

З точки зору бухгалтерського обліку, всі розглянуті країни так чи інакше приходять до використання подібних принципів, визначених МСФЗ та національними стандартами: криптоактиви визнаються нематеріальними активами (або запасами у трейдерів) і відображаються у фінзвітності з врахуванням справедливої вартості. Новітні зміни стандартів вказують на тенденцію до більш прозорого відображення ринкової оцінки криптовалют у балансах компаній, що полегшить і податковий облік. Для України це сигнал про необхідність оновлення національних положень бухгалтерського обліку: інтеграція поняття «віртуальні активи» в облікові стандарти, визначення порядку оцінки та переоцінки, відображення доходів/витрат від криптооперацій. Зараз, коли законодавчі зміни на підході, Мініфіну варто завчасно підготувати методичну базу, спираючись на досвід міжнародних стандартів.

Стосовно аудиту, у міжнародній практиці окреслилися ключові зони ризику: підтвердження прав власності на криптоактиви, оцінка справедливої вартості, забезпечення належного розкриття інформації та відповідність податковим вимогам. Аудиторам доводиться освоювати нові інструменти (блокчейн-аналітику) та враховувати нові регуляторні вимоги (як-от звітність криптобізнесу за стандартами AML). Для України завдання – підготувати аудиторську спільноту до перевірки криптовалютних операцій. Це може бути здійснено через розробку національних настанов або включення окремого модуля в програми підготовки та підвищення кваліфікації аудиторів. Регулятору аудиторської діяльності (АПУ) необхідно видати роз'яснення щодо роботи аудитора з криптоактивами, зважаючи на набуття чинності відповідного закону.

У подальших наукових розвідках доцільно приділити увагу більш вузьким питанням, що залишаються відкритими. Зокрема, цікавим є дослідження впливу різних податкових режимів на поведінку інвесторів і обсяги криптовалютного ринку. Також перспективним є аналіз податкових надходжень від криптовалют: оцінки потенційної бази оподаткування в Україні, моделювання оптимальної ставки, що максимізує доходи бюджету без шкоди для розвитку галузі. В аудиті поле для досліджень включає розробку конкретних аудиторських процедур і чек-листів для перевірки компаній, що працюють з криптоактивами, а також питання забезпечення якості аудиту за наявності значних оцінних суджень щодо волатильних активів. Окремо, цікавою темою є фіскальні ризики і комплаєнс: яким чином держава може стимулювати добровільне декларування криптовалют і як впливають міжнародні санкції та AML-вимоги на податкові аспекти криптовалют.

Таким чином, оподаткування криптовалют – це багатогранна та динамічна сфера, що знаходиться на перетині фінансів, права та технологій. Її розвиток йде паралельно з еволюцією самої криптоекономіки. Для науковців і практиків важливо постійно відстежувати нові тренди та оперативно оцінювати їх податкові наслідки. Лише на основі актуальних даних і глибокого аналізу можливе формування ефективної податкової політики, що сприятиме інноваціям і водночас забезпечуватиме інтереси суспільства.

Література

1. Lazea G.-I. Cryptocurrency Taxation: A Bibliometric Analysis and Emerging Trends. *Journal of Risk and Financial Management*. 2023. 13(1):37. URL: <https://doi.org/10.3390/jrfs13010037>
2. Chainalysis. The 2024 Global Adoption Index. URL: <https://www.chainalysis.com/blog/2024-global-crypto-adoption-index/>
3. Parlaktuna, I., & Gungul, M. Taxation problem of bitcoin: Regulations in Turkey and other countries. In *Cryptocurrency in all aspects*. Peter Lang AG. 2019. URL:

<https://www.scopus.com/inward/record.uri?eid=2-s2.0-85112617650&partnerID=40&md5=73e8e4694116e09d1daa13ca45152e29>

4. Cassidy, J., Cheng, M. H. A., Le, T., & Huang, E. A toss of a (bit)coin: The uncertain nature of the legal status of cryptocurrencies. *eJournal of Tax Research*. 2020. 17(2), 168–192. URL: <https://heinonline.org/HOL/LandingPage?handle=hein.journals/ejotaxrs17&div=13&id=&page=>
5. Novak, M., & Pochesneva, A. Toward a crypto-friendly index for the APEC Region. *Journal of the British Blockchain Association*, 2(1). 2019. p. 39–45. URL: [https://doi.org/10.31585/jbba-2-1-\(1\)2019](https://doi.org/10.31585/jbba-2-1-(1)2019)
6. Huang, R. H., Deng, H., & Chan, A. F. L. The legal nature of cryptocurrency as property: Accounting and taxation implications. *Computer Law and Security Review*, 51, 105860. 2023. URL: <https://doi.org/10.1016/j.clsr.2023.105860>
7. Kolková, A.. The use of cryptocurrency in enterprises in Czech Republic. *Proceedings of the 6th international conference innovation management, entrepreneurship and sustainability (IMES 2018)*. Oeconomica Publishing House. 2018. URL: <https://www.ceeol.com/search/chapter-detail?id=691312>
8. Volosovych, S., & Baraniuk, Y. Tax control of cryptocurrency transactions in Ukraine. *Banks and Bank Systems*. 2018. 13(2), p 89–106. URL: [https://doi.org/10.21511/bbs.13\(2\).2018.08](https://doi.org/10.21511/bbs.13(2).2018.08)
9. Kucheryavenko, M. P., Dmytryk, O. O., & Golovashevych, O. O. Cryptocurrencies: Development, features and classification. In *Financial and credit activity-problems of theory and practice*. 2019. Vol. 3, pp. 371–378. URL: <https://fkd.net.ua/index.php/fkd/article/view/1965>
10. Makurin, A., Malienko, A., Tryfonova, O., & Masina, L. Management of cryptocurrency transactions from accounting aspects. *Economics Ecology Socium*. 2023 7(3). P. 26–35. URL: <https://ees-journal.com/index.php/journal/article/view/225>
11. Internal Revenue Service (IRS). *Digital Assets – Frequently Asked Questions*. 2023. URL: <https://www.irs.gov/filing/digital-assets>
12. Crypto Taxes: Expert USA Guide 2025. URL: <https://koinly.io/guides/crypto-taxes/>
13. Financial Accounting Standards Board (FASB). *Accounting Standards Update No. 2023-08 Intangibles—Goodwill and Other—Crypto Assets*. URL: <https://storage.fasb.org/ASU%202023-08.pdf>
14. European Commission. *Proposal for a Council Directive amending Directive 2011/16/EU on administrative cooperation in the field of taxation (DAC 8) as regards reporting by crypto-asset service providers and e-money providers*. COM. 2022. URL: https://taxation-customs.ec.europa.eu/system/files/2022-12/COM_2022_707_1_EN_ACT_part1_v8.pdf
15. Dren Hima. *Europe Crypto Tax Guide 2025: Regulations & Compliance*. 2025. URL: <https://coincub.com/europe-crypto-tax-guide/>
16. PwC. *PwC Annual Global Crypto Tax Report 2024*. URL: <https://www.pwc.com/hu/hu/iparagak/assets/pwc-launches-global-crypto-tax-report-2024.pdf>
17. European Commission, VAT Committee. *Working Paper № 892 CJEU Case C-264/14 Hedqvist – Bitcoin: VAT Treatment of Certain Activities Concerning Crypto-Assets*. Brussels: Directorate-General for Taxation and Customs Union. 2016. URL: <https://circabc.europa.eu/sd/a/add54a49-9991-45ae-aac5-1e260b136c9e/892%20-%20CJEU%20Case%20C-264-14%20Hedqvist%20-%20Bitcoin.pdf>
18. National Tax Agency (Japan). *Tax Implications When Profits Arise from the Use of Crypto-assets*. URL: Original (JP): <https://www.nta.go.jp/taxes/shiraberu/taxanswer/shotoku/1524.htm>.
19. Crypto Tax UK: Expert Guide 2025. URL: <https://koinly.io/guides/hmrc-cryptocurrency-tax-guide/>
20. Guneet Kaur. *A step-by-step guide to reporting UK crypto taxes to HMRC*. URL: <https://cointelegraph.com/learn/articles/reporting-uk-crypto-taxes-to-hmrc>
21. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 12 (МСБО 12): Податки на прибуток. URL: https://mof.gov.ua/storage/files/IAS-12_ukr19-.pdf
22. KPMG. *Cryptoassets – Accounting and tax: What’s the impact on your financial statements?* 2019 URL: <https://assets.kpmg.com/content/dam/kpmg/xx/pdf/2019/04/cryptoassets-accounting-tax.pdf>
23. Міжнародний стандарт фінансової звітності 15 (МСФЗ 15): Дохід від договорів з клієнтами. URL: https://mof.gov.ua/storage/files/IFRS-15_ukr-compressed.pdf
24. Верховна Рада України. Закон України «Про віртуальні активи» № 2074-IX від 15 березня 2022 р. Відомості Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2074-20#Text>
25. Верховна Рада України. Проект Закону про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких інших законодавчих актів України щодо врегулювання обороту віртуальних активів в Україні (реєстр. № 10225-д). URL: <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/56271>
26. Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD). *Crypto-Asset Reporting Framework and Amendments to the Common Reporting Standard: International Standards for Automatic Exchange of Information in Tax Matters*. URL: https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2023/06/international-standards-for-automatic-exchange-of-information-in-tax-matters_ab3a23bc/896d79d1-en.pdf
27. ICAEW. *Considerations for Auditing Cryptocurrencies*. 2024. URL: <https://www.icaew.com/-/media/corporate/files/technical/technology/know-how/considerations-for-auditing-cryptocurrencies.ashx>

28. Accounting considerations for cryptocurrencies (IFRS). URL: <https://www.treasurers.org/hub/technical/digital-assets/accounting-considerations>

References

1. Lazea G.-I. Cryptocurrency Taxation: A Bibliometric Analysis and Emerging Trends. *Journal of Risk and Financial Management*. 2023. 13(1):37. URL: <https://doi.org/10.3390/jrfs13010037>
2. Chainalysis. The 2024 Global Adoption Index. URL: <https://www.chainalysis.com/blog/2024-global-crypto-adoption-index/>
3. Parlaktuna, I., & Gungul, M. Taxation problem of bitcoin: Regulations in Turkey and other countries. In *Cryptocurrency in all aspects*. Peter Lang AG. 2019. URL: <https://www.scopus.com/inward/record.uri?eid=2-s2.0-85112617650&partnerID=40&md5=73e8e4694116e09d1daa13ca45152e29>
4. Cassidy, J., Cheng, M. H. A., Le, T., & Huang, E. A toss of a (bit)coin: The uncertain nature of the legal status of cryptocurrencies. *eJournal of Tax Research*. 2020. 17(2), 168–192. URL: <https://heinonline.org/HOL/LandingPage?handle=hein.journals/ejotaxrs17&div=13&id=&page=>
5. Novak, M., & Pochesneva, A. Toward a crypto-friendly index for the APEC Region. *Journal of the British Blockchain Association*, 2(1). 2019. p. 39–45. URL: [https://doi.org/10.31585/jbba-2-1-\(1\)2019](https://doi.org/10.31585/jbba-2-1-(1)2019)
6. Huang, R. H., Deng, H., & Chan, A. F. L. The legal nature of cryptocurrency as property: Accounting and taxation implications. *Computer Law and Security Review*, 51, 105860. 2023. URL: <https://doi.org/10.1016/j.clsr.2023.105860>
7. Kolková, A.. The use of cryptocurrency in enterprises in Czech Republic. *Proceedings of the 6th international conference innovation management, entrepreneurship and sustainability (IMES 2018)*. Oeconomica Publishing House. 2018. URL: <https://www.ceeol.com/search/chapter-detail?id=691312>
8. Volosovych, S., & Baraniuk, Y. Tax control of cryptocurrency transactions in Ukraine. *Banks and Bank Systems*. 2018. 13(2), p 89–106. URL: [https://doi.org/10.21511/bbs.13\(2\).2018.08](https://doi.org/10.21511/bbs.13(2).2018.08)
9. Kucheryavenko, M. P., Dmytryk, O. O., & Golovashevych, O. O. Cryptocurrencies: Development, features and classification. In *Financial and credit activity-problems of theory and practice*. 2019. Vol. 3, pp. 371–378. URL: <https://fkd.net.ua/index.php/fkd/article/view/1965>
10. Makurin, A., Maliienko, A., Tryfonova, O., & Masina, L. Management of cryptocurrency transactions from accounting aspects. *Economics Ecology Socium*. 2023 7(3). P. 26–35. URL: <https://ees-journal.com/index.php/journal/article/view/225>
11. Internal Revenue Service (IRS). Digital Assets – Frequently Asked Questions. 2023. URL: <https://www.irs.gov/filing/digital-assets>
12. Crypto Taxes: Expert USA Guide 2025. URL: <https://koinly.io/guides/crypto-taxes/>
13. Financial Accounting Standards Board (FASB). Accounting Standards Update No. 2023-08 Intangibles—Goodwill and Other—Crypto Assets. URL: <https://storage.fasb.org/ASU%202023-08.pdf>
14. European Commission. Proposal for a Council Directive amending Directive 2011/16/EU on administrative cooperation in the field of taxation (DAC 8) as regards reporting by crypto-asset service providers and e-money providers. COM. 2022. URL: https://taxation-customs.ec.europa.eu/system/files/2022-12/COM_2022_707_1_EN_ACT_part1_v8.pdf
15. Dren Hima. Europe Crypto Tax Guide 2025: Regulations & Compliance. 2025. URL: <https://coincub.com/europe-crypto-tax-guide/>
16. PwC. PwC Annual Global Crypto Tax Report 2024. URL: <https://www.pwc.com/hu/hu/iparagak/assets/pwc-launches-global-crypto-tax-report-2024.pdf>
17. European Commission, VAT Committee. Working Paper № 892 CJEU Case C-264/14 Hedqvist – Bitcoin: VAT Treatment of Certain Activities Concerning Crypto-Assets. Brussels: Directorate-General for Taxation and Customs Union. 2016. URL: <https://circabc.europa.eu/sd/a/add54a49-9991-45ae-aac5-1e260b136c9e/892%20-%20CJEU%20Case%20C-264-14%20Hedqvist%20-%20Bitcoin.pdf>
18. National Tax Agency (Japan). Tax Implications When Profits Arise from the Use of Crypto-assets. URL: Original (JP): <https://www.nta.go.jp/taxes/shiraberu/taxanswer/shotoku/1524.htm>.
19. Crypto Tax UK: Expert Guide 2025. URL: <https://koinly.io/guides/hmrc-cryptocurrency-tax-guide/>
20. Guneet Kaur. A step-by-step guide to reporting UK crypto taxes to HMRC. URL: <https://cointelegraph.com/learn/articles/reporting-uk-crypto-taxes-to-hmrc>
21. International Accounting Standard 12 (IAS 12): Income Taxes. URL: https://mof.gov.ua/storage/files/IAS-12_ukr19-.pdf
22. KPMG. Cryptoassets – Accounting and tax: What’s the impact on your financial statements? 2019 URL: <https://assets.kpmg.com/content/dam/kpmg/xx/pdf/2019/04/cryptoassets-accounting-tax.pdf>
23. International Financial Reporting Standard 15 (IFRS 15): Revenue from Contracts with Customers. URL: https://mof.gov.ua/storage/files/IFRS-15_ukr-compressed.pdf
24. Verkhovna Rada of Ukraine. Law of Ukraine “On Virtual Assets” No. 2074-IX of March 15, 2022. Information from the Verkhovna Rada of Ukraine. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2074-20#Text>
25. Verkhovna Rada of Ukraine. Draft Law on Amendments to the Tax Code of Ukraine and Certain Other Legislative Acts of Ukraine Regarding the Regulation of Virtual Assets in Ukraine (reg. No. 10225-д). URL: <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/56271>
26. Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD). Crypto-Asset Reporting Framework and Amendments to the Common Reporting Standard: International Standards for Automatic Exchange of Information in Tax Matters. URL: https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2023/06/international-standards-for-automatic-exchange-of-information-in-tax-matters_ab3a23bc/896d79d1-en.pdf
27. ICAEW. Considerations for Auditing Cryptocurrencies. 2024. URL: <https://www.icaew.com/-/media/corporate/files/technical/technology/know-how/considerations-for-auditing-cryptocurrencies.ashx>
28. Accounting considerations for cryptocurrencies (IFRS). URL: <https://www.treasurers.org/hub/technical/digital-assets/accounting-considerations>